

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA**

**Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Кафедра історії та суспільних дисциплін

“ЗАТВЕРДЖУЮ / JÓVÁHAGYOM”
Проректор з навчальної роботи
Oktatási rektorhelyettes

“ _____ ” _____ 20__

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
TANTÁRGYI PROGRAM**

АРХЕОЛОГІЯ

напрямок підготовки/спеціальність
014 Середня освіта (Історія)
6.020302 Історія

Розробники програми:

Рац А.Й. PhD

Затверджено на засіданні кафедри історії та суспільних дисциплін
Протокол №1 від „28” серпня 2017 року

Завідувач кафедри / Tanszékvezető _____
(підпис / aláírás) (прізвище та ініціали / név)

1. Опис навчальної дисципліни / A tantárgy leírása

Найменування показників / A jellemzők megnevezése	Галузь знань, напрям підготовки, рівень освіти / Képzési ág, szak, képzési szint	Характеристика навчальної дисципліни / A tantárgy jellemzői	
		денна форма навчання / nappali tagozat	заочна форма навчання / levelező tagozat
Кількість кредитів / Kreditszám – 4	Галузь знань / Képzési ág 01 Освіта/Педагогіка 0203 Гуманітарні науки	Обов'язкова / Kötelező Вибіркова / Választható	
Модулів / Modulok – 4 Змістових модулів / Tartalmi modulok – 4	Напрямок підготовки / спеціальність / Szak	Курс / Évfolyam I	
Загальна кількість годин / Összóraszám – 120	014 Середня освіта (Історія) 6.020302 Історія	Семестр / Félév 1	
		Лекції / Előadások	
Тижневих годин для денної форми навчання / Heti óraszám nappali tagozaton: 3 аудиторних / kontakt – 46 самостійної роботи / önálló munka – 30	Рівень освіти / Képzési szint бакалавр	30 год.	4 год.
		Практичні, семінарські / Gyakorlati, szemináriumi	
		16 год./óra	__ год./óra
		Лабораторні / Laboratóriumi	
		__ год./óra	__ год./óra
		Самостійна робота / Önálló munka	
74 год./óra	116 год./óra		
Вид контролю / Ellenőrzés formája: іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни / A tantárgy célja és feladata

Мета: надати студентам необхідний обсяг знань для уміння самостійно реконструювати історичний розвиток людських спільнот на підставі речових джерел та розпізнавати за окремими ознаками належність пам'яток до конкретних археологічних культур та історичних діб.

Завдання: ознайомлення студентів з дописемною історією людства взагалі і давньою історією України. Надати студентам знання теоретичного змісту для проведення польових, лабораторних та камеральних археологічних досліджень. Розкрити зміст основних наукових категорій археологічної науки. Ознайомити студентів з основними археологічними пам'ятками України та суміжних територій. Навчити студентів розпізнавати належність окремих пам'яток

та речових залишків до конкретної археологічної культури, сформувати у студентів уміння та навички використання знань з археології у процесі викладання історії у школі, позашкільній роботі та у музейній справі. Підготувати студентів до проходження літньої польової практики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен / A tantárgy teljesítése által a hallgatónak

знати: хронологію та періодизацію історії первісного суспільства; спеціальну термінологію; різноманітні теорії походження людини; основні етапи антропо- та соціогенезу; основні та допоміжні форми господарства на різних етапах розвитку первісного суспільства; причини й наслідки першого та другого розподілу праці; характерні риси кожного етапу розвитку історії первісного суспільства; причини занепаду первісного суспільства та переходу людства до стратифікованих форм життя.

вміти: використовувати основні терміни та поняття, логічно мислити і викладати матеріал, робити аргументовані висновки, користуватися наочними приладами, вести діалог, полеміку, аналізувати сучасні проблеми історії первісного суспільства. Під час лекцій і самостійної роботи студенти повинні оволодіти навичками роботи з археологічними, етнографічними, антропологічними, історичними джерелами і спеціальною та додатковою літературою.

3. Програма та структура навчальної дисципліни / A tantárgy programja és felépítése

Назви модулів і тем / A modulok és témák címe	Кількість годин / Óraszám									
	денна форма / nappali tagozat					заочна форма / levelező tagozat				
	усього / összesen	у тому числі / ebből				усього / összesen	у тому числі / ebből			
л / e		п / gy	лаб / lab	с.р. / ö.m.	л / e		п / gy	лаб / lab	с.р. / ö.m.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Модуль 1 / 1. modul										
Змістовий модуль 1. / 1. tartalmi modul										
Загальні свідчення з Археології, період палеоліту-неоліту										
1. Археологія як історична наука	5	1			4					
2. Історія розвитку археології	6	1	1		4					
3. Археологічні пам'ятки та загальні завдання їх дослідження	7	2	1		4					
4. Методика польових досліджень	7	2	1		4					
5. Математичні і природничі наукові методи дослідження в археології	6	1	1		4					
6. Палеоліт (давньокам'яний вік)	15	3	2		10					

7.Мезоліт (середньокам'яний вік)	6	2			4					
8.Неоліт (новакам'яний вік)	10	2	2		6					
Разом за змістовим модулем 1 / Összesen az 1. tartalmi modulban	62	14	8		40	62	2			60
Модуль 2 / 2. modul										
Змістовий модуль 2. / 2. tartalmi modul										
Період енеоліту та бронзового віку										
1. Енеоліт як історична доба	6	2			4					
2. Енеолітичні культури України та суміжних територій	8	2			6					
3. Доба бронзи: загальна характеристика	8	2	2		4					
4. Археологічні культури доби бронзи на терені України та суміжних територій	10	2	2		6					
Разом за змістовим модулем 2 / Összesen a 2. tartalmi modulban	32	8	4		20	32	1			31
Модуль 3 / 3. modul										
Змістовий модуль 3. / 3. tartalmi modul										
Археологія людства від періоду залізного віку до 9 століття										

1. Ранній залізний вік та його загальна характеристика	3	1			2				
2. Археологічні культури предскіфського та скіфського періоду на території України	3	1			2				
3. Античні міста Північного Причорномор'я	9	2	3		4				
4. Римський період та велике переселення народів	3	1			2				
5. Давні слов'яни та їх археологічні культури	5	2	1		2				
6. 9 століття у Карпатському басейні	3	1			2				
Разом за змістовим модулем 3 / Összesen a 3. tartalmi modulban	26	8	4		14	26	1		25
Усього годин / Összesen	120	30	16		74	120	4		116
Модуль 4 / 4. modul									
Змістовий модуль 4. / 4. tartalmi modul									
Археологічна практика (польова та експериментальна)									

4. Теми семінарських занять / A szemináriumi foglalkozások témája

№	Назва теми / A téma címe	Кількість годин / Óraszám
1	Об'єкт дослідження в археології. Предмет і завдання археології. Речові джерела. Зв'язок археології з іншими історичними дисциплінами.	1
2	Етапи археологічного дослідження. Методика проведення археологічних розвідок і розкопок. Основні методи обробки археологічних матеріалів.	1
3	Геродотова Скіфія та її межі за даними археології.	1
4	Утворення давньогрецьких полісів на північному узбережжі Чорного моря.	1
5	Релігія, культура та мистецтво в античних містах Північного Причорномор'я.	1
6	Духовне життя суспільства за археологічними джерелами.	2

5. Теми практичних занять / A gyakorlati foglalkozások címe

№	Назва теми/ A téma címe	Кількість годин / Óraszám
1	Археологічні пам'ятки та загальні завдання їх дослідження	1
2	Методика польових досліджень	2
3	Палеоліт (давньокам'яний вік)	2

4	Античні міста Північного Причорномор'я	2
5	Давні слов'яни та їх археологічні культури	2

6. Самостійна робота / Önálló munka

№	Назва теми/ A téma címe	Кількість годин / Óraszám
1	Підводна археологія.	4
2	Палеоекологія як новий напрямок наукових досліджень.	4
3	Знайдіть опис одного з царських курганів Скіфії, підготуйте ілюстрації.	4
4	Спробуйте реконструювати життя населення північнопричорноморського полісу.	4
5	Неолітизація території України. Автохтонне населення і міграції.	8
6	Хронологія та періодизація доби бронзи. Лесостепові та степові культури раннього бронзового віку.	8
7	Перехід від доби бронзи до раннього залізного віку.	4
8	Класифікація, аналіз, визначення груп речових джерел. Характеристика кераміки. Визначення ліпної та кругової кераміки. Керамічне тісто, обпал, орнаментация як важливі риси опису.	12
9	Знайомство з палеоантропологічним матеріалом.	4
10	Антична культура у Північному Причорномор'ї.	4
11	Археологічні культури ранніх слов'ян.	4
12	Археологічний аспект кімерийсько-скіфської проблеми.	6
13	Сарматська культура на території України.	6
	Разом	74

7. Методи навчання / Oktatási módszerek

Лекція, семінари, екскурсії в музей, робота з малою групою, застосування інформаційних технологій.

8. Методи контролю / Az ellenőrzés formái

Контрольна робота, співбесіда, іспит.

Шкала оцінювання: національна та ECTS / Osztályozási skála: nemzeti és ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності / Tanulmányi összpontszám	Оцінка ECTS / ECTS osztályzat	Оцінка за національною шкалою / Osztályzat a nemzeti skála szerint	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики / vizsga, évfolyammunka és gyakorlat esetén	для заліку / beszámoló esetén
90 – 100	A	відмінно / jeles	зараховано / megfelelt
82-89	B	добре / jó	
75-81	C		
64-74	D	задовільно / elégséges	
60-63	E		

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання / elégtelen a pótvizsga lehetőségével	не зараховано з можливістю повторного складання / nem felelt meg, a pótbeszámoló lehetőségével
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни / elégtelen, a tárgy újrafelvételének kötelezettségével	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни / nem felelt meg, a tárgy újrafelvételének kötelezettségével

9. Методичне забезпечення / Módszertani ellátottság

Археологічні та історичні карти, артефакти, реконструкції, слайди, відеофільми, методичні рекомендації.

10. Рекомендована література / Ajánlott szakirodalom

Базова / Alapművek

1. Археологический словарь каменных орудий. – М.,1991.
2. Археологія України. Курс лекцій. К.,2005.
3. Брей У., Трамп Д...Археологический словарь. – М.,1990.
4. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України: Підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Навчальна книга – Богдан, 2005
5. Гладилин В.Н.. Проблемы раннего палеолита Восточной Европы. – К.,1976.
6. Деревянко А.П., Маркин С.В., Васильев С.А.. Палеолитоведение. Введение и основы. – Новосибирск,1994.
7. Залізник Л.Л.. Найдавніше минуле України. – К., 1997.
8. Кларк Г.. Доисторическая Европа. – М.,1953.
9. Ламберт Д.. Доисторический человек. Кембриджский путеводитель. – М.,1991.
10. Липс Ю.. Происхождение вещей: из истории культуры человечества. – М., 1954.
11. Матюхин А.Е.. Экспериментальное изучение техники изготовления галечных орудий // СА. – 1976. – №3.
12. Нужний Д.Ю.. Розвиток мікролітичної техніки в кам'яному віці. К.,1992.
13. Палеолит. Археология СССР. – М., 1982.
14. Ранов В.А.. Древнейшие страницы истории человечества. – М., 1988.

15. Словник-довідник з археології. – К., 1996.
16. Степанчук В.М., Матвіїшина Ж.М., Рижов С.М., Кармазиненко С.П. Давня людина. Палеогеографія та археологія. Наукове видання. — Київ: Наукова думка, 2013. — 208 с.

11. Інформаційні ресурси / Internetes, elektronikus források

1. UKRAINIAN HISTORICAL LIBRAR – <http://ukrhistory.narod.ru/texts/yakovenko-5.htm>
2. Інститут історії України НАН України. – <http://www.history.org.ua>
3. Исторический научно-образовательный сервер «Клио». – www.ab.ru/~kleio
4. Козацтво. – <http://www.cossackdom.com>
5. Львівська філія НАНУ – inst-ukr.lviv.ua.
6. Національний університет «Києво-Могилянська академія» <http://ukma.kiev.ua>
7. Національний університет «Острозька академія» – history@uosa.uar.net
8. ННБУ ім. Вернадського – <http://www.nbu.gov.ua/>
9. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – www.history.org.ua/zbimyk
10. Сайт Інституту історичних досліджень Львівського національного ун-ту ім. Івана Франка. – www.franko.lviv.ua
11. Східний інститут українознавства ім. Ковальських. – <http://www-keui.univer.kharkov.ua/>
12. Українська електронна бібліотека – <http://exlibris.org.ua/main/index.html>.
13. Український історичний журнал. – <http://history.org.ua>.

Методичні вказівки до практичних (семінарських) робіт з дисципліни / Módszertani útmutató a gyakorlati (szemináriumi) munkához

Участь у *семінарських заняттях* має бути спрямована не просто на набуття певної суми знань, а головним чином на вироблення уміння і навичок за допомогою отриманих знань самостійно розбиратися у складних процесах суспільного розвитку. Одним з ефективних засобів активізації студентів на семінарських заняттях є проблемне навчання, що сприяє розвитку творчої думки і процесу пізнання.

Семінарські заняття в умовах проблемного навчання можуть набувати різних організаційних форм - "круглий стіл", ділова гра, диспут, прес-конференція, конкурс на краще знання першоджерел та ін. У їх основі - інтенсифікація навчального процесу через змагальність, поглиблення якісної підготовки, підвищення відповідальності за ефективне вирішення питань семінару, вироблення вміння відстоювати власні переконання, вести творчі дискусії, набувати навичок організаторської роботи.

Семінар («семінар» латинською мовою означає «розсадник», а в буквальному розумінні – поширення знань шляхом усних виступів і обговорень), на першому курсі найбільш поширена форма – розгорнута бесіда, яка вимагає знання фактичного матеріалу, уміння аргументовано викласти свої знання в усній формі. При підготовці до семінарського заняття треба керуватися такими рекомендаціями:

- Докладно ознайомтеся з темою і планом семінарського заняття, кожним із винесених на розгляд питань.
- Замовте у бібліотеці відповідні рекомендовані джерела й літературу, насамперед обов'язкову.
- Прочитайте документальні джерела й основну літературу до кожного з питань семінару, намагаючись осмислити прочитане.
- Законспекуйте необхідний матеріал, випишіть цитати.
- Складіть план і текст свого виступу на семінарському занятті з кожного питання.

Методичні рекомендації для семінарських занять з Археології

Семінарські заняття з Археології є одним з головних видів самостійної роботи студентів з предмета й ставлять за мету розширення й поглиблення знань студентів за загальним курсом, а також прищеплювання студентам навичок роботи з історичними джерелами.

Оснoву семінарських занять становить критичний аналіз джерел, їх зіставлення й визначення ступені вірогідності інформації, що міститься в них. Друге завдання – широка робота з науковою літературою, ознайомлення з різними методологічними концепціями. Семінарські заняття проводяться у різній формі. Найбільш проста з них застосовується звичайно на перших заняттях – колективне опрацювання, обговорення тексту джерела. Ця форма повинна постійно поєднуватися з обговоренням окремих питань по заздалегідь заданому плану. Крім того, студентам пропонується підготовка навчально-наукових доповідей. Перше заняття носить вступний характер. Студенти знайомляться з методикою аналізу історичних джерел з Археології, з характеристикою основних видів джерел, із правилами підготовки й оформлення наукових праць. Завдання студентських доповідей – розвиток навичок самостійної роботи з літературою.

Крім обов'язкових доповідей, включених у план практичних занять, а також опонентських виступів, студентам пропонується виявити ініціативу й запропонувати свої теми для доповідей. Виступити з доповіддю або опонентським виступом зобов'язаний кожний студент групи (протягом навчального семестра). Після доповіді проводиться його обговорення. Кожна доповідь повинен займати не більш 15 хвилин, опонентський виступ – не більш 5 хвилин. На кафедрі доповідь надається за тиждень до обговорення для загального ознайомлення.

У ході роботи із джерелами до кінця навчального року студент повинен мати певну уяву також про джерелознавство Археології. Робота із джерелами, однак, цим не вичерпується й надалі продовжується на спецкурсах з латинської мови. У результаті, до закінчення навчання в університеті студент повинен максимально наблизитися до рівня самостійної творчої дослідницької роботи з оригінальними джерелами.

У процесі занять студенти повинні робити записи основних висновків у вільній формі по кожному із запропонованих питань та необхідні виписки з літератури у вільній формі. Наявність конспекту є обов'язковою.

Перелік практичних (семінарських) завдань

Семінарське заняття №1

Тема: Предмет, методи і завдання археології

Мета вивчення: ознайомлення з основними поняттями і структурою археології як самостійної галузі історичної наук .

Література

1. Авдусин ТІ. А. Полевая археология СССР. -М., 1985.
2. Винокур І.С., Телегін Л.Я. Археологія України.-К.,1994.

3. Чмихов М.О. Археологія і стародавня історія України: Курс лекцій. К.,1992.
4. Шовкопляс І.Г. Основи Археології.-К.,1971.

План:

1. Археологія як наука та її завдання.
2. Основні типи археологічних пам'яток.
3. Методи археологічних досліджень.
4. Археологічна періодизація на Україні.

Семінарське заняття №2

Тема: Розвиток археології на Україні

Мета вивчення: ознайомлення з основними етапами розвитку і становлення археологічної науки на Україні.

Література

- Авдусин А. Полевая археологія ССРСР.-М.,1935.
 Вінокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України.-К., 1994.
 Чмихов М.О. Археологія і стародавня історія України: Курс лекцій.К. ,1992.
 Шовкопляс І. Г. Основи Археології.-К. , 1971.

План:

1. Передісторія археології на Україні.
2. Становлення археології як науки у ХІХ - на поч. ХХ ст
3. Українська археологія у 20-40 рр. ХХ ст.
4. Розвиток археології у повоєнний час.

Семінарське заняття №3

Тема: Палеоліт та мезоліт України

Мета вивчення: особливості розвитку матеріальної та духовної культури у палеолітичну та мезолітичну добу.

Література

1. Археологія Української ССР.-К.,1985.,Т.І.
2. Вінокур Т.С., Телегін Д.Я. Археологія України.-К.,1994.
3. Історія Української ССР.-К.,1981.,Т.1.
4. Чмихов М.О. Археологія та стародавня історія України: Курс лекцій. К.,1992.

План:

1. Визначення епохи палеоліту та мезоліту.
2. Пам'ятки раннього палеоліту на Україні.
3. Пізній палеоліт.

4. Археологічні пам'ятки мезоліту.
5. Матеріальна культура мезолітичної доби.

Семінарське заняття №4

Тема: **Неолітична епоха**

Мета вивчення: ознайомлення з основними археологічними культурами неоліту на території України та особливості їх матеріальної культури

Література

1. Археологія Української ССР.-К.,1985.,Т.1.
2. Винокур І.С.Телегін П.Я.Археологія України.-К. ,1994.
3. История Украинской ССР.-К.,1981.,Т.1.

План:

1. Особливості неолітичної епохи.
2. Зони неолітичних культур в Європі.
3. Неолітичні культури України та їх хронологія.
4. Матеріальна та духовна культура неоліту.

Семінарське заняття №5

Тема: Мідний вік

Мета вивчення: енеолітичні культури на Україні, їх матеріальна та духовна культура

Література

1. Археологія Української ССР.-К.,1985.,Т.1.
2. Винокур І.С.,Телегін Л.Я.Археологія України.-К., 1994.
3. Давня історія України /під ред.Толочко/-К.,1997.,Т.1.
4. История Украинской ССР.-К.,1931.,Т.1.

План:

1. Доба енеоліту на Україні.
2. Трипільська культура.
3. Землеробські культури Правобережжя.
4. Скотарські племена степової зони на Криму.

Семінарське заняття №6

Тема: **Епоха бронзи**

Мета вивчення: археологічні культури цього часу, їх періодизація та матеріальна культура

Література

1. Археология Украинской ССР.-К. ,1985.
2. Т.І. Винокур І.С.,Телегін П.Я.Археология України.-К.,1994.
3. Давня історія України /під рел./Толочко/-К.,1997.,Т.1. История Украинской ССР.-К.,1981.

План:

1. Бронзовий вік на Україні.
2. Культури Північного Причорномор'я та Приазов'я.
3. Культури бронзи лісостепу Правобережжя, Волині та Полісся.
4. Духовна культура доби бронзи на Україні.

Семінарське заняття №7

Тема: Передскіфський період на території України

Мета вивчення: археологічні культури передскіфського часу на Україні.

Література

1. Археология Украинской ССР.-К.,1985.
2. Т.І. Винокур І.С./ Телегін Ц.Я. Археология України.-К.,1994.
3. Давня історія України/Под ред. **Толочко**/, -К. , 1997.
4. История Украинской ССР.-К./1981.
5. Чмихов М.О. Археология та стародавня історія України: Курс лекцій, К.,1992.

План

1. Загальна характеристика предскіфського часу на Україні.
2. Кіммерійська культура.
3. Чорноліська культура.
4. Археологічні культури Подністров'я, Полісся та Криму.

Семінарське заняття №8

Тема: Культура Великої Скіфії VI-III ст. до н.е.

Мета вивчення: матеріальна та духовна культура скіфі у VI-III ст. до н.е.

Література

1. Археология Украинской ССР.-К. ,1.985.
2. Винокур І.С. Телегін Д.Я. Археология України.-К.,1994.
3. Чмихов М.О. Археология та стародавня історія України: Курс лекцій, К.,1992.

План

1. Загальна історія та територія Скіфії VI-III ст. до н. е .
2. Скіфські кургани та поховальний обряд.

3. Осілі поселення скіфського часу.
4. Матеріальна та духовна культура скіфів. УІ-ІІІ ст. до н. е.

Семінарська Заняття №9

Тема: Сарматська культура

Мета вивчення: основні етапи розвитку матеріальної та духовної культури сарматів.

Література

1. Археология Украинской ССР,-К.,1985.,Т.2.
2. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України.-К.,1994.
3. Лавня історія України/под ред. Толочко/,-К.,1997.,Т.1.
4. История украинской ССР.-К.,1981.,Т.1.
5. Чмихов М.О. Археологія та стародавня історія України: Курс лекцій.-К.,1992.

План

1. Загальна історія сарматів у ІІІ ст. до н.е. - ІІІ ст. н.е.
2. Поховальний обряд сарматських племен.
3. Матеріальна культура та озброєння.
4. Релігія та духовна культура сарматів.

Семінарське заняття №10

Тема: **Античні держави Північного Причорномор'я**

Мета вивчення: простежити основні етапи виникнення і розвитку грецьких міст-держав на території Північного Причорномор'я, розвиток їх матеріальної та духовної культури.

Література

1. Археологія Украинской ССР.-К.,1985.,Т.2.
2. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України. -К., 1994.
3. История Украинской ССР.-К.,1981.,Т.1.
4. Чмихов М.О. Археологія та стародавня історія України: Курс лекцій".-К. 1992

План

1. Основні етапи грецької колонізації Північного Причорномор'я.
2. Головні центри грецької колонізації на території України.
3. Матеріальна культура грецьких міст-держав.
4. Мистецтво та релігія.

Методичні вказівки до самостійних робіт з дисципліни / Módszertani útmutató önálló munkához

Самостійна робота студентів (СРС) - органічна і невід'ємна частина навчального процесу, значення якої полягає в тому, що вона:

- формує потребу і навички систематичного та обґрунтованого вивчення документів;
- дозволяє напрацювати навички наукового пошуку;
- створює сприятливі умови для повного використання індивідуальних особливостей людини у навчанні;
- найважливішою умовою формування світоглядних засад;
- сприяє набуттю таких якостей, як наполегливість та системність у виконанні роботи.

Велике значення самостійної роботи у підготовці сучасних фахівців підтверджується багатою практикою вищої школи. Сьогодні СРС приділяється особливе місце в організації навчання у вищій школі. Кількість обов'язкових аудиторних занять скорочується, посилюється акцент на організації самостійної роботи, що розвиває індивідуальні форми навчання і виховання. Уміння творчо мислити, орієнтуватися в потоці наукової інформації, самостійно ставити й вирішувати принципово нові завдання – вимога постіндустріального суспільства. Сьогодні процес навчання у вищому закладі освіти все більше спирається на самостійну, близьку до дослідної роботу студента.

Без самостійної роботи важко набути поглиблених знань. Оволодіння навичками самостійної роботи дає студенту змогу виконувати необхідну роботу якісно і в мінімальний термін. Вища школа покликана навчити студентів працювати в повну міру їх можливостей і здібностей, розвивати в них смак до творчого пошуку, виховувати в майбутніх фахівців прагнення до постійного збагачення і поновлення набутих знань. У підсумку СРС має сформувані у студентів знання і вміння, що дозволять їм самостійно вирішувати професійні завдання і проблеми.

У поняття *"самостійна робота"* входить не тільки робота, яку студенти виконують під час самопідготовки, але і самостійна діяльність у процесі навчання. Таким чином, СРС складається як з аудиторної роботи на лекціях та семінарах, так і з поза аудиторних занять.

У широкому значенні зміст самостійної роботи включає:

- слухання і конспектування лекцій;
- вивчення рекомендованої літератури, джерел та їх конспектування;
- підготовку рефератів;
- підготовку наукових доповідей та повідомлень на студентські науково-практичні конференції;
- підготовку до заліку/іспиту.

Рекомендації з самоорганізації СР. Багато залежить від самого студента, від його ставлення до навчання, до виконання своїх обов'язків. Щоб навчитися самостійно засвоювати краєзнавчий матеріал, він повинен проявити силу волі, наполегливість і цілеспрямованість, виховувати в собі тверду самодисципліну, виробляти й дотримуватися розумного режиму навчання і відпочинку. Навчати їх у всьому поводитися самостійно - мислити, обмірковувати, планувати свою роботу, тобто цінувати свій час й уміти розподіляти його, бачити перспективу в роботі, передбачати можливі труднощі тощо.

Вимоги й рекомендації до написання реферату

Реферат - одна із форм самостійного опанування студентом певних знань. Для його підготовки підбирається спеціальна література, робляться виписки, які згодом компонують відповідно до поставлених завдань. Кінцевий результат написання реферату - оприлюднення його результатів.

Структура реферату: титульний аркуш, зміст, вступ, 2-3 розділи, висновки, список використаної літератури. Загальний обсяг реферату: до 15-20 сторінок, з них до 4 сторінок - вступ, 15-17 сторінок - основний текст, 1 сторінка - висновки. Відлік сторінок починають з титульного аркуша. Проте титульний аркуш і аркуш "зміст" не нумерують, а починають із третьої сторінки - "ВСТУП" - у верхньому правому куті із цифри "3".

У вступі зазначають актуальність теми, особисте ставлення до обраної проблеми, хронологічні й територіальні рамки дослідження. Потім дають аналіз використаної літератури, вказуючи внесок кожного автора в розкриття проблеми. І нарешті - визначають мету та завдання роботи.

Кожен розділ, як правило, розкриває суть одного із завдань, і завершується загальним висновком.

У висновках до реферату підводять загальні підсумки роботи.

Обов'язковою умовою для написання реферату є текстові посилання на використану літературу.

Список використаної літератури складають в міру появи посилань у тексті. При цьому зазначають загальну кількість сторінок книги чи статті.

Зразок складання бібліографічного покажчика:

а) Книга із зазначенням автора:

Бойко О.Д. Історія України. - К.: Академія, 2001. - 675 с.

б) Книга без зазначення автора:

Рідний край: Навч. посібник/За ред. І.Ф.Прокопенка. - Харків: ХДПУ, 1999. - 527 с.

в) Багатотомне видання:

Давня історія України: В 2 т. - К.: Либідь, 1995. - Т. 2. - 220 с.

г) стаття часопису:

Ковтун Ю. Сузір'я Симеренків//Слобожанщина. - 2000. - № 16. - С. 224-240.

Кількість використаної літератури має бути не менше 5 джерел. При цьому, по можливості, бажано використати найновіші видання.

Висока оцінка за виконання реферату залежить від дотримання усіх вищезазначених вимог і успішного захисту. Виступ (до 10 хв.) має передати основні положення реферату. При цьому особливо враховується вільне володіння матеріалом, вміння аргументовано обстоювати свою думку й зацікавити аудиторію.

Перелік завдань для самостійної роботи

Модуль 1.

1. Підводна археологія. Опрацювання теми.
2. Палеоекологія як новий напрямок наукових досліджень.
3. Неолітизація території України. Автохтонне населення і міграції.
4. Хронологія та періодизація доби бронзи. Лесостепові та степові культури раннього бронзового віку.
5. Перехід від доби бронзи до раннього залізного віку.

6. Класифікація, аналіз, визначення груп речових джерел. Характеристика кераміки. Визначення ліпної та кругової кераміки. Керамічне тісто, обпал, орнаментация як важливі риси опису.
7. Знайомство з палеоантропологічним матеріалом.
8. Порівняти історичні та археологічні джерела.
9. Визначити різницю між абсолютними та відносними методами датування.
10. З'ясувати основні процедури археологічного дослідження.
11. З'ясувати принципи абсолютного та відносного датування археологічних пам'яток.
12. З'ясувати періодизацію палеоліту.
13. З'ясувати періодизацію мезоліту та неоліту.
14. З'ясувати періодизацію енеоліту та бронзового віку України.

Модуль 2.

15. Антична культура у Північному Причорномор'ї.
16. Археологічні культури ранніх слов'ян.
17. Археологічний аспект кімерийсько-скіфської проблеми.
18. Сарматська культура на території України.
19. З'ясувати періодизацію раннього залізного віку України.
20. Визначити причини грецької колонізації Північного Причорномор'я на основі археологічних джерел.
21. Охарактеризувати торговельні зв'язки між скіфами та греками на підставі археологічних пам'яток території України.
22. Порівняти періодизації раннього залізного віку на півдні та у лісостепу України.

Практичні завдання

Модуль 1.

23. Знайдіть опис одного з царських курганів Скіфії, підготуйте ілюстрації.
24. Спробуйте реконструювати життя населення північнопричорноморського полісу.
25. Скласти порівняльну історико-археологічну періодизацію у вигляді таблиці з наступними колонками: час (років тому), археологічні періоди, геологічні періоди, антропологічні етапи, типи суспільної організації.
26. Скласти таблицю основних методів датування в археології.
27. Розташувати на карті основні пам'ятки раннього, середнього та пізнього палеоліту України.
28. Намалювати в археологічному альбомі предмети матеріальної та духовної культури палеоліту.
29. Розташувати на карті основні пам'ятки мезоліту та неоліту України.
30. Намалювати в археологічному альбомі предмети матеріальної та духовної культури мезоліту та неоліту.
31. Розташувати на карті основні пам'ятки енеоліту бронзового віку України.
32. Намалювати в археологічному альбомі предмети матеріальної та духовної культури цього періоду.

Модуль 2.

33. Розташувати на карті основні пам'ятки раннього залізного віку України.
34. Намалювати в археологічному альбомі предмети матеріальної та духовної культури цього періоду.
35. Розташувати на карті основні античні міста Північного Причорномор'я.
36. Намалювати в археологічному альбомі предмети матеріальної та духовної культури цього періоду.
37. Розташувати на карті основні пам'ятки ранніх слов'ян на території України.
38. Намалювати в археологічному альбомі предмети матеріальної та духовної культури цього періоду.

Перелік тем для рефератів

1. Типи археологічних пам'яток
2. Основні етапи розвитку археології
3. Основні методи археологічних досліджень
4. Пізній палеоліт
5. Мезоліт
6. Загальна характеристика неоліту
7. Неолітичні культури України
8. Мистецтво неоліту
9. Енеоліт. Загальна характеристика
10. Ямна культурно-історична спільність
11. Трипільська культура
12. Середньостогівська культура
13. Кемі-обінська культура
14. Бронзовий вік. Загальна характеристика
15. Технологія виготовлення виробів з бронзи
16. Культури шнурової кераміки України
17. Катакомбна культура
18. Зрубна культура
19. Ранній залізний вік. Загальна характеристика
20. Кіммерійці
21. Скіфські кургани
22. Скіфські городища
23. Сарматські племена
24. Античні держави Північного Причорномор'я
25. Культура та мистецтво античних держав Північного Причорномор'я
26. Зарубинецька культура
27. Черняхівська культура
28. Празька культура
29. Пеньківська та колочинська культури
30. Райковецька культура (пам'ятки типу Луки Райковецької)

Література

1. Авдусин Д.А. Полевая археология СССР – М., 1972.

2. Авдусин Д.А Археология СССР (2-е изд.) - М., 1977.
3. Амальрик А.С. Монгайт А.Л. Что такое археология. - М., 1957.
4. Амальрик А.С. Монгайт А.Л. В поисках исчезнувших цивилизаций. - М.,1966.
5. Археологія України. – К., 2005.
6. Археологія УРСР, т. 1. – К., 1972.
7. Археология УССР, т. 1. – К., 1985.
8. Блаватский В.Д. Античная полевая археология. – М., 1967.
9. Борисковский П.И. Древнейшее прошлое человечества. – Л., 1979.
10. Брей У., Трамп Д. Археологический словарь. - М., 1990.
11. Винокур І.С.;Телегін Д.Я. Археологія України. – К., 1994.
12. Гарден Ж.-К. Теоретическая археология – М., 1983.
13. Давня історія України, т 1. - К., 1997.
14. Археологический словарь каменных орудий. – М.,1991.
15. Археологія України. Курс лекцій. К.,2005.
16. Брей У., Трамп Д...Археологический словарь. – М.,1990.
17. Гладилин В.Н.. Проблемы раннего палеолита Восточной Европы. – К.,1976.
18. Деревянко А.П., Маркин С.В., Васильев С.А.. Палеолитоведение. Введение и основы. – Новосибирск,1994.
19. Залізник Л.Л.. Найдавніше минуле України. – К., 1997.
20. Кларк Г.. Доисторическая Европа. – М.,1953.
21. Ламберт Д.. Доисторический человек. Кембриджский путеводитель. – М.,1991.
22. Липс Ю.. Происхождение вещей: из истории культуры человечества. – М., 1954.
23. Матюхин А.Е.. Экспериментальное изучение техники изготовления галечных орудий // СА. – 1976. – №3.
24. Нужний Д.Ю.. Розвиток мікролітичної техніки в кам'яному віці. К.,1992.
25. Палеолит. Археология СССР. – М., 1982.
26. Ранов В.А.. Древнейшие страницы истории человечества. – М., 1988.
27. Словник-довідник з археології. – К.,1996.

Методичні вказівки до контрольних робіт з дисципліни / Módszertani útmutató ellenőrző dolgozatokhoz

Підготовка бакалаврів передбачає написання і захист контрольних робіт з цілого ряду історичних дисциплін.

Контрольна робота – це одна з форм самостійної навчальної роботи, вид індивідуального завдання, яке виконується в процесі вивчення програмного матеріалу і, в той же час, являється формою контролю знань студентів з певної теми.

Мета контрольної роботи – самостійне здобуття, опанування, закріплення і узагальнення студентами знань з певної теми курсу «Археологія».

Завдання контрольної роботи:

- навчити студентів пошуку історичних джерел та літератури, їх аналізу, систематизації і узагальненню;
- виробити вміння формулювати окремі положення, логічному і послідовному викладу тієї чи іншої проблеми, аргументовано доводити свої висновки;
- навчити студентів елементам самостійної дослідницької роботи і методики наукового дослідження.

Студенту рекомендується такий алгоритм з підготовки і написання контрольної роботи:

- вибрати тему;
- скласти план;
- провести пошук, відбір і вивчення історичних джерел та наукової літератури;
- написати і оформити текст.

При визначенні теми контрольної роботи студент керується «Тематикою контрольних робіт», яка подана нижче.

Після вибору теми студенту рекомендується уважно прочитати відповідні розділи підручника чи навчального посібника, що дозволить визначити вузлові питання і проблеми, які мають бути розглянуті в контрольній роботі і приступити до складання плану. Від якості плану значною мірою залежить ступінь і глибина розкриття основних проблем теми роботи.

План контрольної роботи має такі складові частини:

- Вступ.
- 2-3 питання.
- Висновки.
- Список використаних джерел та літератури.

Після складання плану контрольної роботи студенту рекомендується приступити до пошуку і вивчення джерел та літератури. Крім того, необхідно ознайомитися з покажчиками статей, інших матеріалів, які були опубліковані протягом року в історичних наукових виданнях (журналах, альманахах тощо) і розміщених в останньому номері за кожен рік видання. Для пошуку відповідної наукової інформації необхідно залучати Інтернет.

Вивчаючи відповідні джерела та наукову літературу, слід виписувати, конспектувати усі необхідні цитати, факти, цифри, положення, аргументи, докази.

Найбільш поширені такі форми записів: тези, виписки в конспектах або на окремих картках. При цьому потрібно обов'язково дотримуватися правила: кожна цитата, кожна виписка, кожен запис повинні мати точний бібліографічний опис твору, сторінок, з яких було зроблено виписки. Зібраний матеріал слід згупувати, систематизувати відповідно до плану, творчо осмислити і тільки після цього приступити до написання тексту контрольної роботи.

У Вступі (2-3 стор.) необхідно обґрунтувати актуальність теми, тобто важливість, суттєве значення теми сучасним теоретичним потребам розвитку історичної науки, практичним завданням відповідної сфери діяльності, її місце в курсі. Далі стисло надається огляд літератури (історіографічний огляд), тобто визначається ступінь (стан) вивчення, розробки даної теми. При цьому потрібно вказати хто, коли, в яких монографіях, наукових статтях вивчав цю тему, які питання недостатньо висвітлені. Оцінка має носити критичний характер.

Потім студент визначає мету і завдання контрольної роботи, географічний регіон та хронологічні рамки досліджуваної теми, подає короткий огляд джерельної бази, використаної в роботі.

2-3 питання основної частини передбачають висвітлення головних проблем контрольної роботи. На основі вивчення джерел та наукової літератури, критичного мислення матеріалу спираючись на принципи об'єктивності, аналізу і синтезу, історизму, студенту необхідно розглянути причинно-наслідкові зв'язки досліджуваного питання, узагальнити факти і явища, аргументовано, послідовно, логічно і чітко розкрити мету і завдання роботи. При цьому кожне положення необхідно підкріпити системою доказів, аргументів і пояснень. Факти і приклади повинні бути точними, перевіреними і тільки з першоджерел.

Висвітлюючи те чи інше питання (проблему), студент повинен спиратися на праці інших авторів, цитуючи їхні аргументи, положення, факти тощо. Але кожна цитата повинна мати посилання на відповідне джерело, монографію, статтю. Разом з тим, контрольна робота не повинна перетворюватися у суцільне цитування думок інших авторів.

В кінці кожного питання необхідно обов'язково робити відповідні висновки, в яких у концентрованому вигляді узагальнюється викладений матеріал, а також забезпечується логічний зв'язок між питаннями.

Висновки (1-2 стор.) - заключна частина контрольної роботи. Тут студент підводить підсумки, результати свого дослідження, формулює висновки щодо висвітлення актуальності, мети і завдань контрольної роботи, до яких він прийшов у процесі вивчення теми.

При написанні контрольної роботи студенту особливу увагу необхідно звернути на науково-довідковий апарат – систему однотипних посилань на джерела та наукову літературу. Найбільш поширеними являються внутрішньотекстові та підстрочні посилання.

Внутрішньотекстові посилання є більш доцільною формою. Вони розміщуються в тексті безпосередньо після наведення цитати, фактів, статистичних даних тощо, в кінці речення в квадратних дужках. Наприклад: В статті 205 «Законів Хаммурапі» говориться: «Якщо раб - чоловіка ударить сина чоловіка, слід відрізати йому вуха» [1,72]. Перша цифра означає номер позиції в «Списку джерел та літератури», а друга - сторінку, з якої приводиться цитата або якісь факти, дані.

Підстрочні посилання подають так: після цитати, фактів, положень в кінці речення вгорі позначається номер посилання відповідними цифрами, а внизу сторінки, під рискою наводять під тим же номером публікацію з дотриманням правил бібліографічного опису.

Структура контрольної роботи:

- Титульний аркуш
- Зміст
- Вступ
- 2-3 питання основної частини
- Висновки
- Список джерел та літератури

Титульний аркуш є першою сторінкою контрольної роботи і містить такі відомості

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Кафедра історії та суспільних дисциплін

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

З Археології на тему: «Неолітичні культури Закарпаття»

Виконав (ла): студент (ка)
Ковач Беата Олександрівна
Перевірив:
Берегово
2012

Зміст контрольної роботи подають за титульним аркушем. Він містить найменування і номери усіх початкових сторінок усіх структурних частин.

Наприклад:

ЗМІСТ

Вступ.....3

1. Розділ.....5

2. Розділ.....11

Список джерел та літератури.....18

Список джерел та літератури рекомендується складати за абеткою (в алфавітному порядку) назв джерел, наукової літератури прізвищ автора (авторів) і за загальною (наскрізною) нумерацією.

До списку входять:

- історичні писемні джерела, які, як правило, вміщені у збірниках документів чи хрестоматіях;

- документи, які опубліковані від імені державних органів і відомств та громадських організацій;

- наукова література: підручники, посібники, монографії, статті у збірниках, журналах, альманахах тощо.

Список джерел та літератури складають мовою оригіналу друкованої праці у відповідності до правил бібліографічного опису літератури

Приклади оформлення бібліографічного опису джерел та літератури

(Бюлетень ВАК України - 2008. - №3)

№ п/п Характеристика джерел та літератури Приклад оформлення

Монографії, підручники, навчальні посібники, книги:

- один автор: Крижанівський С.П. Історія Стародавнього Сходу: [підручник] / Олег Прокопович Крижанівський. - К.: Либідь, 2002. - 592с.

- Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання в школі: [монографія] // Константин Олександрович Баханов. - Запоріжжя: Просвіта, 2004. - 328с.

- Два автори: Пометун О. Методика навчання історії в школі / О.І. Пометун, Г.О.Фрейман. - К.: Генеза, 2005. -329с.

- Три автори: Станко В.Н. Історія первісного суспільства [підруч.для студ.гуманіт.спец.вищ.закл.осв.] / Станко В.Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. -К.: Либідь, 1999.-240с.

- Чотири автори: Всесвітня історія: [Навч.посіб.] / Б.М.Гончар, М.Ю.Козицький, В.М.Мордвінцев, А.Г. Слюсаренко [3-те вид., випр. і доп.]. - К.: Знання, 2007. - 694с.

- П'ять і більше авторів: Історія України / [Верстюк В.Ф., Гарань О.В., Гуржій О.І та ін.]; під ред.В.А.Смоля. - К.: Альтернатива, 1997. - 416с.

- История Древнего Востока / [Вигасин В.В., Дандамаев М.А., Крюков М.В. и др.]; под ред. В.И.Кузицина. - М.: Высшая школа,2001. -462с.

Багатотомне видання: Всемирная история : В. 24т. / [Бадак А.Н., Войнич Н.Е., Волчек Н.М. и др.]. - Мн.: Литература, 1998. - Т.22: Канун Второй мировой войны. - 1998. - 528с.

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання (стаття в збірнику наукових праць, в журналі тощо): Іваненко В.В. Велика Вітчизняна війна і Україна: деякі проблеми методології та історіографії / В.В. Іваненко // Сторінки воєнної історії України: Зб.наук.ст. - К., 2004. - Вип.8. Ч.1. - С.75-83

• Дьяконов И.М. Законы Вавилонии, Ассирии и Хеттского царства / И.М. Дьяконов // Вестник древней истории. - 1952. - №3-4. - С.57-88

• Виноградов И.В. Новое царство в Египте / И.В.Виноградов // История Древнего мира: в 3кн. Кн.1: Ранняя древность. - М.: Наука, 1989. - С.272-291.

• Охредько О.Е. Дидактична гра на уроках історії Стародавнього Світу / О.Е. Охредько // Історія та правознавство. -2004. - №21. - С.2-7

• Бовыкин Д.Ю. Революционный террор во Франции XVIII века: новейшие интерпритации / Д.Ю. Бовыкин // Вопросы истории. - 2002. - №6. - С.114-149

Автореферати дисертацій: Грачевська Т.О. громадсько-політична, наукова та історико-літературна діяльність П.В.Феденка (1893-1981рр.): автореф. дис. На здобуття наук.ступеня канд.іст.наук: спец. 07.00.01 «Історія України»/Т.О.Грачевська. - Дніпропетровськ, 2007. - 20с.

5Документ з хрестоматій та збірників документів: Гимн Атону // Хрестоматія по історії Древнього Востока: [учеб.пособ.]:в 2ч. - Ч.1 / под ред. М.А.Коростовцева, И.С.Кацнельсона, В.И.Кузищина. - М.: Высшая школа, 1980. - С.90-92.

Кодекс законів Хаммурапі // Хрестоматія з історії Стародавнього світу: в 2т. / [за ред. В.В.Струве]. - К.: Радянська школа. 1953. - Т.1. - С.139-165.

Електронні ресурси Пименова Л.А. О некоторых спорных вопросах истории Старого порядка и революции [Электронный ресурс] / Л.А.Пименова // Актуальные проблемы изучения истории Великой французской революции (материалы «круглого стола» 19-20 сентября 1988г.). -М.,1989. - С.93-99. - Режим доступа: [http // www annuairefr. narod. ru / Discussion / discuss - Pimenova. html](http://www.annuairefr.narod.ru/Discussion/discuss-Pimenova.html).

Контрольна робота з Археології виконується українською або угорською мовою з однієї сторони аркуша розміром А4 (297x210мм).

Якщо робота друкується на комп'ютері, то необхідно дотримуватися таких правил: текст повинен бути набраний через 1,5 інтервалу шрифтом Times New Roman, шрифт 14 і такими полями: ліве - не менш 25мм, праве - 10мм,нижнє і верхнє - по 20мм.

Нумерація структурних частин подається арабськими цифрами. Але «Зміст», «Вступ», «Висновки», «Список джерел та літератури» не мають порядкового номера.

Нумерування сторінок здійснюється у правому верхньому куті арабськими цифрами без знаку №. Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації, але номер не проставляють.

Орієнтовний обсяг контрольної роботи 15-20 аркушів формату А4.

Порядок подання і захист контрольної роботи

Контрольна робота подається у вигляді зошита скріплених аркушів формату А4 на кафедру у зазначений термін. Після перевірки викладачем контрольної роботи під час зимової екзаменаційної сесії проводяться її публічний захист.

Захист включає:

- Доповідь студента про зміст роботи, яка не повинна перевищувати 5-8 хв.;
- Відповіді на запитання викладача і студентів;
- Оголошення викладачем оцінки контрольної роботи - «зараховано» чи «не зараховано».

Якщо студент з контрольної роботи отримує оцінку «не зараховано», він не допускається до здачі екзамену. Роботу необхідно доопрацювати і знову подати на перевірку.

Теми контрольних робіт

31. Типи археологічних пам'яток
32. Основні етапи розвитку археології
33. Основні методи археологічних досліджень
34. Пізній палеоліт
35. Мезоліт
36. Загальна характеристика неоліту
37. Неолітичні культури України
38. Мистецтво неоліту

39. Енеоліт. Загальна характеристика
40. Ямна культурно-історична спільність
41. Трипільська культура
42. Середньостогівська культура
43. Кемі-обінська культура
44. Бронзовий вік. Загальна характеристика
45. Технологія виготовлення виробів з бронзи
46. Культури шнурової кераміки України
47. Катакомбна культура
48. Зрубна культура
49. Ранній залізний вік. Загальна характеристика
50. Кіммерійці
51. Скіфські кургани
52. Скіфські городища
53. Сарматські племена
54. Античні держави Північного Причорномор'я
55. Культура та мистецтво античних держав Північного Причорномор'я
56. Зарубинецька культура
57. Черняхівська культура
58. Празька культура
59. Пеньківська та колочинська культури
60. Райковецька культура (пам'ятки типу Луки Райковецької)

Література

1. Авдусин Д.А. Полевая археология СССР – М., 1972.
2. Авдусин Д.А. Археология СССР (2-е изд.) - М., 1977.
3. Амальрик А.С. Монгайт А.Л. Что такое археология. - М., 1957.
4. Амальрик А.С. Монгайт А.Л. В поисках исчезнувших цивилизаций. - М., 1966.
5. Археологія України. – К., 2005.
6. Археологія УРСР, т. 1. – К., 1972.
7. Археологія УССР, т. 1. – К., 1985.
8. Блаватский В.Д. Античная полевая археология. – М., 1967.
9. Борисковский П.И. Древнейшее прошлое человечества. – Л., 1979.
10. Брей У., Трамп Д. Археологический словарь. - М., 1990.
11. Винокур І.С.;Телегін Д.Я. Археологія України. – К., 1994.
12. Гарден Ж.-К. Теоретическая археология – М., 1983.
13. Давня історія України, т 1. - К., 1997.
14. Археологический словарь каменных орудий. – М., 1991.

15. Археология Украины. Курс лекций. К.,2005.
16. Брей У., Трамп Д...Археологический словарь. – М.,1990.
17. Гладылин В.Н.. Проблемы раннего палеолита Восточной Европы. – К.,1976.
18. Деревянко А.П., Маркин С.В., Васильев С.А.. Палеолитоведение. Введение и основы. – Новосибирск,1994.
19. Залізник Л.Л.. Найдавніше минуле України. – К., 1997.
20. Кларк Г.. Доисторическая Европа. – М.,1953.
21. Ламберт Д.. Доисторический человек. Кембриджский путеводитель. – М.,1991.
22. Липс Ю.. Происхождение вещей: из истории культуры человечества. – М., 1954.
23. Матюхин А.Е.. Экспериментальное изучение техники изготовления галечных орудий // СА. – 1976. – №3.
24. Нужний Д.Ю.. Розвиток мікролітичної техніки в кам'яному віці. К.,1992.
25. Палеолит. Археология СССР. – М., 1982.
26. Ранов В.А.. Древнейшие страницы истории человечества. – М., 1988.
27. Словник-довідник з археології. – К.,1996.

Модульні контрольні роботи

Модульні контрольні роботи виконуються у формі тестів, кожен з яких містить різні завдання. Загальна кількість балів 100, оцінювання знань здійснюється за допомогою наступної таблиці:

Шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

Форма контрольних робіт (тестів)

I. Визначте наступні поняття:

1. тотемізм
2. палеоліт
3. кам'яні знарядді праці
4. чоппер

(12 балів)

II. Коли бере початок і коли завершується на території Закарпаття

1. мезоліт
2. мідний вік
3. неоліт
4. нижній палеоліт
5. римський період
6. слов'янський період

(12 балів)

III. З яких етапів складається археологічна розкопка? (10 балів)**IV. На території якої сучасної держави знаходиться: (4 балів)**

1. Печера Ласко;
2. Олдувай;
3. Омо;
4. Гона.

V. Як визначаємо первинне та вторинне середовище артефактів? (10 балів)**VI. Коли, де і в якій формі з'явилася писемність? (4 pont)****VII. Як використовується стратиграфія при відносному датуванні? (10 балів)****VIII. Напишіть основні дані про радіовуглецевий метод датування! (10 балів)****IX. Назвіть два закарпатських місцезнаходжень з періоду**

1. палеоліту
2. бронзового віку
3. римського періоду
4. неоліту

(8 балів)

X. Вплив людини та природи на археологічний матеріал (20 балів)